

Sven Føyn

1908–1987

In Memoriam

JOHAN NATERSTAD

Inntil våren 1986 kunne vi glede oss over jevnlig å se en pensjonert fagkollega i rak og spenstig gange over plassen foran NGU-kontorene på Vækerø på vei til en ny arbeidsdag i et kontor han disponerte her. Kampen mot sykdommen var for lengst i gang, men Sven Føyn hadde forstatt jern i ilden og planer framover.

Hele tre fjerdedeler av sitt yrkesaktive liv, -mellom studieslutt og pensjonsalder, var Føyn lærer og administrator i den høyere skolen. Hans innsats for norsk skole kjenner andre bedre. Men det var som geolog han startet ut, og som geolog forlot han oss. Det er geologen Føyn ordene nedenfor vil dreie seg om.

I 1932 hadde Føyn valgt geologi som hovedfag i sitt cand.real. studium, og alt høsten samme år ble han valgt inn som medlem av Norsk Geologisk Forening.

I et kåseri Føyn holdt i november 1985 ved GÆA's 50-års jubileum fortalte han om sin stu-

dietid og om det geologiske miljø ved Universitetet i Oslo i mellomkrigstiden (et uttrykt manus foreligger). Han var alene som hovedfagsstudent, og de vanskelige økonomiske forhold i landet gjorde ikke utsiktene til stilling innen fagområdet særlig lyse. Studiestedet var Geologisk Museum på Tøyen, hvor professor Olaf Holtedahl var støtten og inspirasjonskilden for ham. I sin første publikasjon fra 1937 (se bibliografien nedenfor som Føyn selv har satt opp) skriver Føyn: "His understanding and ability to inspire his pupils made my university days a period of my life which I shall always look back upon with only the most pleasant memories".

I et arbeid fra 1935 om strukturelle forhold rundt Oslofeltets plutoner forteller Holtedahl at viktige konklusjoner bygger på kartleggingsassistansen fra Føyn, -vesentlig sommeren 1932. Føyns håndskrevne (upubliserte) rapport fra arbeidet i det kompliserte vulkanittkomplekset i

Alnsjøfeltet, med skisser og kartbilag, har i lang tid vært hovedkilden til kunnskap om dette feltet.

Føyn beholdt interessen for vulkanske prosesser og produkter. En lang rekke reiser og ekskursjoner, -ofte i en gruppe med vennen Christoffer Oftedahl som leder, til Hellas, Indonesia, Island, Italia, Kanariøyene og Mexico hadde nettopp gammel og moderne vulkanisme som hovedtema. Føyn delte jevnlig sine erfaringer med andre gjennom foredrag og kåserier. I en populærartikkel i Cappelens "Ekskursjonsbok for Oslo og omegn" som kom ut i 1952, har han vist sine kunnskaper om Oslofeltets geologi og sin pedagogiske innsikt.

Det skulle imidlertid bli innen en annen gren av faget mesteparten av hans vitenskapelige innsats ble gjort, og hvor han etter hvert ble en internasjonal ekspert. I en avhandling om Finnmark sår Holtedahl i 1931 begrunnet tvil om den gjeldende forståelse av det strukturelle og aldersmessige forholdet mellom den fossilførende lagrekken (Dividalsgruppen) like over grunnfjellspeneplanet og de mektige overliggende sandsteinsavsetningene som inntil da var antatt å ha ordovisisk alder. Hans unge assistent fra Oslofeltet fikk problemet til videre bearbeiding, og dermed var Føyns forskerveri innen geologien staket ut.

Basert på feltarbeid somrene 1933 og 34, i til dels uveisomt terreng i området rundt indre Tanaffjord, skrev Føyn sin hovedoppgave og ble cand.real. i 1935. Arbeidet ble trykket i NGT i 1937. Her fremla Føyn solide feltbevis for teorien om at den grenseflaten som tidligere var antatt å være et brudd i en ordovisisk lagrekke, er en kaledonsk skyveflate hvor eldre, tillittførende sandsteiner etc. av senprekambrisk alder er skjøvet over de fossilførende lagene. Det var et omfattende og viktig arbeid Føyn kom med.

Føyn tok også eksamen i pedagogikk i 1935, og da det ikke var stillinger for geologer på den tid gikk han først til en vikarjobb i skolen. I 1936-37 var han assistentgeolog ved Norges geologiske undersøkelse (NGU) og arbeidet da i Øst-Finnmark med kartbladet Neiden i 1:100000. Etter et år som midlertidig lektor ved Fagerborg skole i Oslo ble han så i 1938 lektor ved Kongsberg kommunale høyere almenskole.

Sommeren 1939 deltok Føyn i den første av to ekspedisjoner han var med på til Spitsbergen, -den andre gikk i 1949. De geol-

ogiske resultatene fra 1939-ekspedisjonen foreligger i en avhandling av Føyn & Heintz fra 1943.

Under krigen deltok Føyn i motstandsbevegelsen i Kongsbergdistriktet. Som lærer ble han av de nazistiske myndighetene sendt til Kirkenes våren 1942. Senere satt han som politisk fange på Bredtveit (Oslo) fra november 1943 til september 1944. Mot slutten av krigen var Føyn tilbake med en artikkel i NGT bygget på feltarbeidet i Øst-Finnmark.

Etter flytting til Oslo i 1947 fortsatte Føyn som lektor og inspektør ved Foss skole til han i 1950 gikk til NTNf som sekretær i Utvalget for vitenskapelig personell. I 1951 ble så stillingen som direktør ved NGU ledig og den stillingen fikk Føyn. Hans forgjengere var Th. Kjerulf, H. Reusch og C. Bugge.

Ved NGU gikk Føyn til faglige oppgaver ikke minst i den landsdelen han kjente så godt. Geologiske undersøkelser, -spesielt malmleting i Nord-Norge, ble i disse årene prioritert meget høyt av myndighetene. Blant de administrative oppgavene han fikk å arbeide med var utbyggingsplaner for NGU selv. Han hadde 15 medarbeidere da han tiltrådte i 1951 og 30 da han gikk av i 1958. Samordningsplaner mellom NGU og statens andre geo-institusjoner: Geofysisk Malmleting og Statens Råstofflaboratorium, sto sentralt.

Femti-tallet var på mange måter stormfulle år i norsk geologisk miljø, og som institusjonssjef ble Føyn sterkt involvert. Han fikk den utakknemlige oppgaven å begynne avviklingen av NGU's 100 år lange tilværelse i Oslo. Utakknemlig ble den fordi Føyn sammen med så godt som alle andre norske geologer var imot flyttingen til Trondheim. Men da avgjørelsen om flytting etter langvarig strid i Stortinget likevel ble vedtatt i 1957, var Føyn lojalt med i den omfattende planleggingen av nybygg på Østmarkneset ved Trondheim.

Etter å ha loset festlighetene omkring NGU's 100-års jubileum vel i havn i mai 1958, valgte han imidlertid å bli i Oslo og gå tilbake til skolen, først ved Aars & Voss skole og fra 1960 ved Eikeli gymnas, Bærum, som rektor inntil 1975.

I den tid Føyn var rektor fortsatte han med geologisk kartlegging i Finnmark for NGU (somrene 1962, 1964, 1966, 1967, 1972, 1973 og 1975). I et skrift trykt 1964 fremsatte han den hypotese at de stedeagne sedimentære

bergartene på grunnfjellet (Dividalsgruppen), stratigrafisk tilsvarte bergartene like over tilliten i Alta og øvre tillit i Øst-Finnmark. Skoleåret 1966–67 var han med permisjon fra rektorstillingen knyttet til NGU for å skrive en avhandling hvor han ved fossilfunn beviste at den nevnte hypotese var riktig. Avhandlingen ble, sammen med artikkelen fra 1964, grunnlaget for hans doktorgrad i 1968.

Også etter at Føyn ble pensjonist fortsatte han det geologiske kartleggingsarbeidet i Finnmark (somrene 1977 og 1979), og bearbeidet materialet med arbeidsplass i NGU's Oslo-kontor. Resultatene foreligger i form av farge trykte geologiske kart med beskrivelse, og avhandlinger, dels i samarbeid med kolleger, dels med Føyn som eneforfatter.

På denne bakgrunn var det ingen tilfeldighet at det ble Føyn som ga oversikten over Nord-Skandinavias senprekambriske avsetninger i det store internasjonale referanseverket om de Skandinaviske kaledonider som kom ut i 1985!

Sven Føyn var formann i Det Norske Geografiske Selskab 1961–63, medlem av Statens naturvernråd 1961–70 og formann i Akershus rektorkollegium 1968–70. I over 25 år fikk Universitetet i Oslo nyte godt av hans fagkunnskap, pedagogiske sans og utpregete nøyaktighet som sensor i geologi.

Vi lærte Sven Føyn å kjenne som en lun, stillfarende, men også bestemt mann, ryddig og arbeidsom, -en mann som ønsket og som selv viste utpreget rettskaffenhet i fag og fremferd. Evripides beskrev mennesketypen slik for 2400 år siden:

Lykkelige mann som det er gitt å kjenne
jordens skjulte dyp. Han iler ikke
for å gjøre nesten ondt med urett ferd,
men tenker i betatt forundring over
tidløs harmoni hos uforgjengelig natur
og hvordan og når dens ordening kom i stand;
i slik en sjel har ingen skjendig tanke rom.

DR. PHILOS. SVEN FØYN'S SCIENTIFIC PUBLICATIONS

- 1937 The Eo-Cambrian Series of the Tana District, northern Norway. *Nor. Geol. Tidsskr.* 17, 65–164.
1943 The Downtonian and Devonian Vertebrates of Spitsbergen VIII. The English-Norwegian-Swedish Expedition 1939. Geological Results. (S. Føyn & Heintz). *Norges Svalbards- og Ishavs-undersøkelser* Nr. 85, 51 pp.
1945 Spalteganger i Sør-Varanger. *Nor. Geol. Tidsskr.* 25, 127–146 (Eng. summary).

- 1952 Geologi. In: *Ekskursjonsbok for Oslo og omegn*. J. W. Cappelen forlag, Oslo. 182–217.
1960 Tanafjord to Laksefjord. In: *Aspects of the geology of northern Norway. Guide to excursion no. A 3, Intern. Geol. Congr. Norden*. (Ed. J. A. Dons). *Nor. geol. unders.* 212a. 45–57.
1964 Den tillittførende formasjonsgruppe i Alta-en jevnføring med Øst-Finnmark og med indre Finnmark. *Nor. geol. unders.* 228, 139–150. (Eng. summary).
1967 Dividalsgruppen (= Hyolithusserien) i Finnmark og Troms, og dens forhold til de eokambriske formasjoner. *Geol. Fören. Stockh. Förh.* 89, 438–484. (Abstract).
1967 Stratigraphical consequences of the discovery of Silurian fossils on Magerøy, the island of North Cape. *Nor. geol. unders.* 247, 208–222.
1967 Big boulders of tillite rock in Porsanger, northern Norway. *Nor. geol. unders.* 247, 223–230.
1967 Dividalgruppen ("Hyolithus-sonen") i Finnmark og dens forhold til de eokambriske formasjoner. *Nor. geol. unders.* 249, 1–84. (Eng. summary).
1969 Laksefjord-gruppen ved Tanafjorden. *Nor. geol.-unders.* 258, 5–16.
1973 Nefelinsyenitten på Stjernøy—fra idé til drift. *NGU nytt*, 21, 19–25. (Nor. geol. unders.).
1976 Berggrunnskart Vestertana 1:100000. Foreløpig utgave. *Nor. geol. unders.*
1976 Berggrunnskart Polmak 1:100000. Foreløpig utgave. *Nor. geol. unders.*
1976 Minnetale over Gunnar Holmsen. *Nor. Geol. Tidsskr.*, 56, 111–115 (Obituary).
1979 Berggrunnskart Laksefjordvidda 1:100000. Foreløpig utgave. *Nor. geol. unders.*
1979 *Platysolenites*, other animal fossils, and the Precambrian-Cambrian transition in Norway (S. Føyn & M. F. Glaessner). *Nor. Geol. Tidsskr.* 59, 25–46.
1980 Glacial stadials and interstadials of the Late Precambrian Smalfjord Tillite on Laksefjordvidda, Finnmark, North Norway, (S. Føyn & S. Siedlecki). *Nor. geol. unders.* 358, 31–45.
1981 The Late Precambrian in northern Scandinavia. In: *Uppsala Caledonide Symposium Abstracts. TERRA cognita* 1, 42–43.
1981 Late Precambrian tillites in Finnmark, North Norway (M. B. Edwards & S. Føyn) In: *Earth's Pre-Pleistocene Glacial Record* (Eds. M. J. Hambrey and W. B. Harland). Cambridge University Press. 606–610.
1983 Adamsfjord og Ul'lugai'sa. Beskrivelse til de berggrunnsgeologiske kart 2135 I og 2135 II-M 1:50000 (Med fargetrykte kart) (S. Føyn, T. J. Chapman & D. Roberts) *Nor. geol. unders.* 381, 1–78. (Eng. summary).
1983 Underkambriske dyrefossiler fra Troms og Finnmark. *OTTAR* (Tromsø Museum), 144, 37–42.
1984 Vendian-Cambrian stratigraphy and Caledonian tectonics in the area between Laksefjorden and Guor'gabmir, Finnmark, North Norway. *Nor. geol. unders.* Bull. 395, 39–45.
1985 The late Precambrian in northern Scandinavia. In: *The Caledonide Orogen—Scandinavia and Related Areas* (Eds. D. G. Gee and B. A. Sturt). John Wiley & Sons Ltd. 233–245.